

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

На пошану професора, ректора Руслана
Постоловського

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного
університету

Випуск 21

Рівне – 2011

УДК 94+94 (477)
ББК 63.3(0)
А-437

Рецензенти:

Віднянський Степан – доктор історичних наук, професор, завідувач відділу
всесвітньої історії і міжнародних відносин Інституту історії України НАН України
Макар Юрій – професор, доктор історичних наук, заслужений діяч науки і
техніки України, завідувач кафедри міжнародних відносин Чернівецького
національного університету імені Юрія Федьковича.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан Михайлович, кандидат історичних наук, професор,
член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м. Рівне)

Заступник головного редактора:

Шелюк Людмила Олександрівна, кандидат історичних наук, професор (м. Рівне)

Науковий редактор:

Троян Сергій Станіславович, доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій Миколайович, кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне)

Члени редколегії:

Жилок Сергій Іванович, доктор історичних наук, професор (м. Острог)

Киридон Алла Миколаївна, доктор історичних наук, професор (м. Київ)

Степанков Валерій Степанович, доктор історичних наук, професор (м. Кам'янець-
Подільський)

Стокосос Надія Георгіївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Фісанов Володимир Петрович, доктор історичних наук, професор (м. Чернівці)

Чухліб Тарас Васильович, доктор історичних наук (м. Київ)

Швецова-Водка Галина Миколаївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Шугасва Людмила Михайлівна – доктор філософських наук, професор (м. Рівне)

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Збірник наукових праць
Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск
21. – Рівне: О.Зень, 2011. – 781с.

ISBN 978-617-601-015-9

УДК 94+94(477)
ББК 63.3(0)

Згідно постанови президії ВАК України часопис «Актуальні проблеми вітчизняної та
всесвітньої історії» визнано фаховим виданням у галузі історичних наук
(постанова від 17 квітня 2010 р.)

Свідоцтво про державну реєстрацію:
серія КВ № 15857-4329Р від 12 жовтня 2009 р.

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного
університету, протокол № 11 від 24 червня 2011 р.

За достовірність фактів, дат, назв і т.п. відповідають автори статей. Думки
авторів можуть не співпадати з позицією редколегії. Рукописи не повертаються.

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12.
Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 978-617-601-015-9

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2011

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТВОРЕННЯ
КОМІСІЙ СПРИЯННЯ ЗА ДОТРИМАННЯМ
ЗАКОНОДАВСТВА ПРО РЕЛІГІЙНІ КУЛЬТИ НА
ВОЛИНІ (1961–1966 рр.)**

Стаття присвячена аналізу нормативно-правових актів, які торкаються процесу створення мережі комісій сприяння за дотриманням законодавства про релігійні культу при виконках районних, міських Рад депутатів трудящих, зокрема у Волинській області.

Ключові слова: Волинь, релігія, законодавство.

Статья посвящена анализу нормативно-правовых актов, затрагивающих процесс создания сети комиссий содействия за соблюдением законодательства о религиозных культах при исполкомах районных, городских Советов депутатов трудящихся, в частности в Волынской области.

Ключевые слова: Волинь, религия, законодательство.

The paper analyzes regulations that affect the process of creating a network of committees to promote the observance of laws on religious cults of the executive committee of the district and city councils of deputies of workers, particularly in Volyn region.

Keywords: Volyn, religia, laws.

Постановка наукової проблеми. Для посилення ефективної дієвості законодавства про релігійні культу на місцях на початку 60-х років при рай(міськ)виконках Рад депутатів трудящих створюються громадські комісії та групи сприяння за дотриманням законодавства про релігійні культу, зокрема у Волинській області. Грунтовний аналіз формування та діяльності комісій сприяння дозволить більш об'єктивно оцінити політику органів влади у сфері релігії та доповнить вивчення історії державно-церковних відносин у радянський період.

Стан наукового дослідження проблеми. Джерельною базою дослідження є постанови, інструкції, директиви, що ввійшли в основу законодавства про релігійні культу та неопубліковані архівні джерела, що містяться у Державному архіві Волинської області. Епізодично цієї тематики торкаються у своїх дослідженнях В.Є.Єленський, В.О.Пашенко, І.М.Бондарчук,

В.Т.Борщевич, А.М.Колодний. Більш ґрунтовно досліджують роль цих комісій Я.В.Стоцький та С.І.Жилюк.

Метою даної наукової статті є детальний аналіз правових джерел, що регулювали процес створення комісій сприяння за дотриманням законодавства про релігійні культу на території Волинської області.

Конституція УРСР, прийнята 30 січня 1937 року, визнавала не лише свободу совісті, а й свободу антирелігійної пропаганди. Фактично ж конституційні гарантії свободи віросповідання не мали жодного значення і не впливали на державну політику щодо церкви, яка зазнавала періодичних коливань у зв'язку зі зміною лідерів комуністичної партії.

Поштовхом для чергового періоду антирелігійної кампанії став прихід до влади М.С.Хрущова. Відповідно нормативним підґрунтям стали Постанова ЦК КПРС від 13 січня 1960 року «Про заходи щодо ліквідації порушень духовенством радянського законодавства про культу[1, аркуш 181] та Інструкція про посилення контролю за виконанням законодавства про культу від 16 березня 1961р. [6]. Невдовзі 9 жовтня 1962 року ЦК Компартії України прийняв чергову постанову явно антицерковного спрямування – «Про стан та заходи поліпшення науково-атеїстичного виховання трудящих в Українській УРСР» [9,149] . Через деякий час 2 січня 1964 р. була опублікована постанова «Про заходи щодо посилення атеїстичного виховання населення, розроблена ідеологічною комісією при ЦК КПРС».

Незабаром 26 листопада 1966 року на основі цих нормативно-правових актів було рекомендовано Радою у справах релігій при Раді Міністрів СРСР «Примірне положення про комісії сприяння виконкам рад депутатів трудящих по дотриманню законодавства про релігійні культу» [7].

Згідно Постанови ЦК КПРС від 13 січня 1960 року «Про заходи щодо ліквідації порушень духовенством радянського законодавства про культу рай(міськ)виконкоми отримали директиву обласної Ради з викладенням завдань і конкретними пропозиціями щодо їх реалізації». Відповідно до цих вказівок, при виконках створювалися комісії сприяння за дотриманням радянського законодавства про культу [6].

Інструкція про посилення контролю за виконанням законодавства про культу від 16 березня 1961 р була ключовим

правовим підґрунтям для створення комісії сприяння для дотримання законодавства про релігійні культу.

Контроль за дотриманням цієї Інструкції був покладений на органи державної влади, Раду у справах Руської православної церкви та Раду у справах релігійних культів при Раді Міністрів ССРСР та їх уповноваженими в республіках та областях. Уповноважені в свою чергу повинні були інформувати Ради про всі випадки порушення законодавства про культури [6,140–141]. Процедура реєстрування та зняття з реєстрації релігійної громади проходила низку складних етапів, які пов'язувались із місцевими органами влади – виконкомом обласної, районної(міської) Ради депутатів трудящих.

Для прикладу, виконкомом місцевих органів влади мали право відводу осіб із складу членів виконавчого органу й ревізійної комісії. Цього права не мали служителі культу і релігійні центри.

Релігійні об'єднання і служителі культів не могли без дозволу виконкомів районних (міських) Рад депутатів трудящих: а) влаштовувати загальні збори віруючих для обговорення питань, пов'язаних з управлінням справами релігійного об'єднання і користуванням культовим майном; б) влаштовувати релігійні ходи, здійснювати релігійні обряди і церемонії під відкритим небом, а також у квартирах і будинках віруючих [6, с.139].

Облік релігійних громад і груп віруючих, молитовних будинків і служителів культів вівся у встановленому порядку місцевими органами державної влади, уповноваженими Ради у справах релігійних культів при Раді Міністрів СРСР і Ради у справах руської православної церкви при Раді Міністрів СРСР [6, с. 137].

Це великий об'єм роботи і саме тому створюються комісії сприяння по додержанню законодавства про релігійні культу для надання допомоги виконкомом місцевої Ради депутатів трудящих.

У Постанові «Про стан та заходи поліпшення науково-атеїстичного виховання трудящих в Українській УРСР також вказувалося на необхідність обмеження діяльності релігійних громад шляхом організації при рай(міськ)виконкомом громадських комісій з контролю за виконанням законодавства про культури». Про ідеологічну спрямованість їх роботи свідчив склад її членів [10, с.150]. До їх складу входили: представник ідеологічного відділу парткому, міськкому, представника від райвно, райвідділи

охорони здоров'я, відділу культури, комсомольського комітету, товариство з поширення політичних і наукових знань.

Згідно Постанови «Про заходи щодо посилення атеїстичного виховання населення окреслено конкретні завдання різних установ у справі атеїстичного виховання – від низових партійних осередків до Академії наук СРСР». Головну увагу було зосереджено на наукову розробку проблем атеїзму й підготовку кадрів атеїстів, використання в атеїстичному вихованні всіх засобів ідейного впливу. Заходи передбачали покращення атеїстичного виховання дітей та підлітків, посилення контролю за дотриманням законодавства про культу. Також в одному із пунктів зазначалося про активізацію роботи комісій з контролю за додержанням законодавства про культу при рай(міськ)виконкомах Рад депутатів трудящих [6, с.46-48].

У «Примірному положенні про комісії сприяння виконкомам рад депутатів трудящих з дотримання законодавства про релігійні культу» зверталась увага на те, що дана комісія сприяння утворювалася з метою надання допомоги виконкому місцевої Ради депутатів трудящих у дотриманні законів, щодо релігії і церкви.

Мова йшла про те, що подібна комісія створювалася на громадських засадах при виконкомі районної, міської Ради депутатів трудящих і затверджується рішенням відповідного виконкому із депутатів місцевої Ради. Голова комісії мав затверджувати заступника голови або секретаря виконкому місцевої Ради. Кількісний склад комісії визначався у відповідності з наявністю в даній місцевості діючих релігійних організацій і ступеню релігійності населення [6, с.147].

Також на підтримку законодавства про релігійні культу всім головам виконкомів районних Рад депутатів трудящих була надіслана виписка із журналу «Работница за червень 1964 року під номером шість», яка носила назву «Юридична довідка». З цією випискою повинні були ознайомитися голови сілрад, голови й члени громадських комісій сприяння з контролю за додержанням законодавства про культу, створені при рай(міськ)виконкомах та сільвиконкомах.

У цій довідці ставилося питання: чи можна здійснювати релігійні обряди над дітьми без згоди батьків і давалася відповідь юристом Ю.Розенбаумом, що не можна. Мотивувалось тим, що за виховання і поведінку дітей до досягнення ними повноліття відповідають батьки. Далі правознавець зазначав, що вчинення

релігійного обряду над дітьми без згоди обох батьків, є грубим порушенням батьківських прав, тобто дією протизаконною. Особи, які порушили подібні права батьків, можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності [2, аркуш 209, 210].

Після низки нормативно-правових актів про релігійні культу, знаходимо в архівних документах, їх практичне застосування на території Волинської області вже в квітні 1961 року.

Приміром, виконавчий комітет Волинської області депутатів трудящих міста Луцьк прийняв рішення від 11 квітня 1961 року, щодо Постанови РМ СРСР від 16 березня 1961 року №268 «Про посилення контролю за виконанням законодавства про культу.

У даному документі давалося мотивування, що на території області існували релігійні групи (п'ятидесятники, смородинці, яговісти, девственіки, дацики, мурашківці), які не підлягали реєстрації в силу антидержавного або вкрай ізувірського характеру їх віровчення, а також окремі групи віруючих (євангельські християни-баптисти, адвентисти 7-го дня та іудеї) яким було відмовлено в реєстрації, але вони користувалися послабленням контролю з боку місцевих органів влади, продовжували свою діяльність у супереч існуючому законодавству про культу [3, аркуш 5].

На виконання даної постанови виконком Волинської обласної Ради депутатів трудящих прийняв рішення, яке зобов'язувало виконкоми районних та міських Рад депутатів трудящих з метою поліпшення контролю за виконанням духовенством і релігійними об'єднаннями законодавства про культу та залучення до цієї справи громадськості, створити групи сприяння в кількості 10–15 осіб на чолі з секретарем виконкому районної (міської) Ради депутатів трудящих.

Списки складу цих груп сприяння мали бути надіслані облвиконкому до 25 квітня 1961 року за відповідним зразком [3, аркуш 3,6]. У ньому вказувалося прізвище, ім'я, по-батькові, рік народження, освіта, партійність, постійне місце роботи та займана посада, місце проживання члена комісії сприяння [3, аркуш 8].

У вищезазначеному рішенні також вимагалось від виконкомів районних та міських Рад депутатів трудящих провести в травні місяці поточного року одноденний семінар голів сільських і селищних Рад депутатів трудящих та членів груп сприяння контролю за виконанням законодавства про культу, з метою

вивчення законодавства про культу, а також роз'яснення завдань їхньої діяльності [3, аркуш 7].

Незабаром був надісланий звіт до Ради у справах руської православної церкви при РМ СРСР та його копію Уповноваженому Ради у справах російської церкви при РМ СРСР по УРСР тов. Г.П.Пінчуку про стан виконання Постанови від 16 березня 1961 року. В ньому зазначалося, що для залучення активу громадськості при райвинкомках були створені групи сприяння контролю за дотриманням законодавства про культу в кількості від 10 до 20 осіб, на чолі з секретарем райвиконкому [4, аркуш 35].

Протягом травня місяця в районах відбувалися семінари голів і секретарів виконкомів сільських Рад і членів груп сприяння, на яких пояснювалося чинне законодавство про культу, інструкція із застосування цього законодавства та питання їх практичної роботи. [4, аркуш 35].

Але, як показує подальше дослідження архівних документів, з'ясувалося що в деяких районах семінари голів сільських Рад і членів груп сприяння пройшли недостатньо організовано [4, аркуш 36].

При перевірці виконання Постанови Ради Міністрів від 16 березня 1961 року і рішення виконкому обласної Ради депутатів трудящих від 11 квітня 1961 року № 386, з'ясувалось що в деяких районах семінари голів сільських Рад і членів груп сприяння пройшли недостатньо організовано, до вивчення законодавства про культу та інструкції з його застосуванням підійшли формально, практичні ж питання роботи не отримали належного роз'яснення [89, аркуш 36] .

Зазначимо, що з 18 по 29 січня 1962 старший інспектор Ради у справах російської православної церкви при РМ СРСР тов. А.М.Пашкін проводив перевірку щодо виконання постанови РМ СРСР від 16 березня 1961 року «Про посилення контролю за виконанням радянського законодавства про культу. Під час якої відвідав Луцький, Володимир-Волинський, Нововолинський та Ківерцівський райони, де ним виявлені серйозні недоліки у контролі за виконанням законодавства про культу з боку виконкомів районних і сільських Рад депутатів трудящих.

По-перше, групи сприяння майже у всіх районах фактично не працюють і ними практично ніхто не керує. Жоден райвиконком не отримав і не вислав в область інформацію про минувші релігійні свята [5, аркуш 14].

Отже, проаналізувавши вказаний період 1961–1966 року, можна стверджувати, що функціонування комісій сприяння по додержанню законодавства про релігійні культу у Волинській області лише проектувалася. До вивчення вказаного законодавства про культу та інструкції по його застосуванню підійшли формально, практичні ж питання роботи не отримали належного роз'яснення.

Джерела та література

1. Державний архів Рівненської області(далі ДАРО) – Ф.204. – Оп. 11. – Спр. 558 – 205 арк.
2. ДАРО. – Ф.204. –Оп. 11. – Спр. 565 – 261 арк.
3. Державний архів Волинської області . – Ф. 393. – Оп.2. – Спр. 87. – 33 арк.
4. Державний архів Волинської області . – Ф. 393. – Оп.2. – Спр. 89. – 94 арк.
5. Державний архів Волинської області . – Ф. 393. – Оп.2. – Спр. 94. – 110 арк.
6. Законодательство о религиозных культу.- М., «Юридическая литература, 1969.- 304с.
7. Законы, подзаконные акты и иные документы СССР. Режим доступа: http://cddk.ru/gos_i_religia/history/sov-law/index.htm.
8. Стоцький Ярослав Активізація боротьби з релігією в Західній Україні у 1960-1964 рр. Мандрівець. - 2008. - N 3. - С. 47-54
9. Релігійна політика в Україні у 1960-х — 1980-х роках і сучасна практика міжконфесійних відносин / П. М. Бондарчук, В. М. Даниленко, В. О. Крупина, О. Н. Кубальський; відп. ред. В. М. Даниленко. — К.: Інститут історії України НАН України, 2010. — 210 с.
10. Пащенко В.О. Російська православна церква наприкінці хрущовської «відлиги// Український історичний журнал. – 2007. - №5. – С. 141-160.

УДК 94:378.4 (477.81) «1967/1998»

В. А.Добровичинська, В.М.Шеретюк

СТОРІНКИ ІСТОРІЇ РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ (1967–1998 рр.)

У статті досліджено функціонування і розвиток Рівненського державного педагогічного інституту на тлі суспільно-політичних процесів. Висвітлено життєвий шлях і діяльність ректорів. Обґрунтовано роль та значення вищого навчального закладу в забезпеченні регіону педагогічними кадрами.

ЗМІСТ

Савчук П.О. ПОСТОЛОВСЬКИЙ РУСЛАН МИХАЙЛОВИЧ – ЛЮДИНА, ОРГАНІЗАТОР, НАУКОВЕЦЬ.....	3
---	---

ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ В НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Жук О. М. СОЦІАЛЬНІ ТА ЕТНІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОСЕЛЕНЬ КРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ В СКЛАДІ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ В 1569-1648 РР.	13
--	----

Карімова К. В. ВПЛИВ ЕТНІЧНИХ ГРУП НА КУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК ПІВНІЧНОГО ПРИАЗОВ'Я В КІНЦІ ХVІІІ – СЕРЕДИНІ ХІХ СТ.	28
--	----

Іванова В.О. ГЕНЕРАЛ М.І. ДРАГОМИРОВ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-ТУРЕЦЬКОЇ ВІЙНИ 1877 – 1878 РР.....	34
--	----

Проскурняк В.П. ОСИП МАКОВЕЙ ТА ІДЕЯ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ КІН. ХІХ – ПОЧ. ХХ СТ.	51
---	----

Пальчевський Р.С. СОКІЛЬСЬКИЙ РУХ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ У ПЕРІОД МІЖ ДВОМА СВІТОВИМИ ВІЙНАМИ	63
---	----

Журавльова С.П. УКРАЇНСЬКА ДИПЛОМАТІЯ НА ПОЧАТКУ 20-Х РР. ХХ СТ.....	71
---	----

Дерман І. П. РЕЛІГІЙНЕ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ ПІВНІЧНОГО ПРИАЗОВ'Я В 20-ТІ – НА ПОЧАТКУ 40-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ	82
---	----

Давидюк Р.П. ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ АНАНІЯ ВОЛИНЦЯ В УМОВАХ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ.....	91
---	----

Гуменюк О. В. ОРГАНІЗАЦІЯ РАДЯНСЬКОЇ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ (1939-1941 РР.).....	102
Півоварчук В.М. ДЕЯКІ АСПЕКТИ УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКИХ ВЗАЄМИН 1939-1941 РР.	108
Капітан Л.І. МОВНА ПОЛІТИКА В КОНТЕКСТІ СТАНОВЛЕННЯ РАДЯНСЬКОЇ ШКОЛИ В ЗАКАРПАТТІ ПОВОЄННОГО ПЕРІОДУ	115
Киридон П.В. ДІЯЛЬНІСТЬ НОМЕНКЛАТУРИ КОМУНІСТИЧНОЇ ПАРТІЇ УКРАЇНИ В 1945-1953 РОКАХ	128
Дубей В.І. ЗАСАДИ АВТОТРАНСПОРТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У СФЕРІ МІЖНАРОДНИХ АВТОМОБІЛЬНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ ...	141
Киридон А.М. УКРАЇНСЬКЕ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ У ФОРМАТІ КРОС – ІСТОРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	149
Петрук Л.П. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ І ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ	167
Чорна Л.О. РІДНА ПРИРОДА ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ УКРАЇНЦІВ	176
Безкоровайна О.В. ФІЛОСОФСЬКІ ТА КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ ФЕНОМЕНА ОСОБИСТІСНОГО САМОСТВЕРДЖЕННЯ	185
Карпухіна Т.О. ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ У НОВІТНІЙ ПЕРІОД	207

Веремейчик Л. Ф.
ДУХОВНЕ СЛУЖІННЯ ТА КАПЕЛАНСТВО В ЗБРОЙНИХ
СИЛАХ УКРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ 232

Сойчук Р.
СУТНІСТЬ ФЕНОМЕНА УКРАЇНСЬКОГО МЕНТАЛІТЕТУ 243

ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС

Прищепя Б.А.
ІСТОРІЯ АРХЕОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПЕРЕСОПНИЦІ..... 255

Семешук В. М.
СУСПІЛЬНО-ІСТОРИЧНІ ТА ПРИРОДНИЧІ
ПЕРЕДУМОВИ ПОЧАТКУ МЕЛІОРАТИВНИХ
РОБІТ НА ВОЛИНІ В КІНЦІ ХІХ СТОЛІТТЯ..... 266

Прищепя О.П.
УЧАСТЬ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У ФОРМУВАННІ
МІСЬКОГО ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ
У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.
(НА ПРИКЛАДІ РІВНЕНСЬКОГО РЕАЛЬНОГО УЧИЛИЩА) 273

Галуха В.Л.
УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ
Й ЗЕМЛЕВОЛОДІННЯ У ХОДІ АГРАРНОЇ РЕФОРМИ
НА ВОЛИНІ У МІЖВОСННИЙ ПЕРІОД..... 283

Жив'юк А.
ФОРМУВАННЯ І ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОЇ
КОМПАРТІЙНОЇ НОМЕНКЛАТУРИ ВПРОДОВЖ 1940-х РОКІВ
(НА МАТЕРІАЛАХ РІВНЕНСЬКОГО ОБКОМУ КП(Б)У) 293

Михальчук Р. Ю.
ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИКИ ГОЛОКОСТУ В ПІВДЕННІЙ
РІВНЕНЩИНІ (на прикладі Здолбунівського району)..... 304

Ларькіна Л.М.
НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
СТВОРЕННЯ КОМІСІЙ СПРИЯННЯ ЗА ДОТРИМАННЯМ
ЗАКОНОДАВСТВА ПРО РЕЛІГІЙНІ КУЛЬТИ
НА ВОЛИНІ (1961–1966 рр.) 316

Доброчинська В. А., Шеретюк В.М.
СТОРИНКИ ІСТОРІЇ РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ (1967–1998 рр.)..... 322

Білявцева О.В.
ЗБЕРЕЖЕННЯ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ
ТА САКРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА УКРАЇНЦІВ
ПРАВОСЛАВНИМИ МОНАСТИРЯМИ РІВНЕНЩИНИ
(НА ПРИКЛАДІ СВЯТО-МИКОЛАЇВСЬКОГО
ГОРОДОЦЬКОГО ТА СВЯТО-ТРОЇЦЬКОГО
КОРЕЦЬКОГО ЖІНОЧИХ МОНАСТІРІВ) 339

Жилюк С. І.
СТАНОВИЩЕ ІУДЕЙСЬКИХ ГРОМАД
НА ЖИТОМИРЩИНІ В РОКИ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ..... 346

Чура В.І.
НАСЛІДКИ КОМПАРТІЙНОГО РЕФОРМУВАННЯ
НАРОДНОГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ
РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ У 1988 РОЦІ..... 357

Демянюк І.В.
ПРЕДТЕЧА НЕЗАЛЕЖНОСТІ
ДО ПИТАННЯ ПРО ВИНИКНЕННЯ НАРОДНОГО
РУХУ УКРАЇНИ НА РІВНЕНЩИНІ..... 368

**ПРОБЛЕМИ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ І
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН: НАУКОВИЙ ДИСКУРС**
Полнохович Ю. Ю.
«ЮВІЛЕЙНІ ЦЕРЕМОНІЇ» ЗА ДАНИМИ НАПИСІВ
МАЙЯ КЛАСИЧНОГО ПЕРІОДУ..... 385

Петрович І.
ІШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ ФЕОДАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ В ЧЕХІЇ..... 395

Якимчук О.О.
НАСТУП ДЕРЖАВИ НА МАЙНОВІ ІНТЕРЕСИ
КНЯЗІВ ЛЮБОМИРСЬКИХ У КОНТЕКСТІ
ПОЛЬСЬКОГО ПОВСТАННЯ 1830-1831 РР. 404

Шеретюк Р.М. ЕТНОКОНФЕСІЙНІ ПРОЦЕСИ У СЕРЕДОВИЩІ УНІАТСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ ХОЛМЩИНИ І ПІДЛЯШШЯ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.....	415
Венгер Н. В. ЕТНІЧНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО В РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ ХІХ СТ. ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН: НА ПРИКЛАДІ МЕНОНІТСЬКОЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ТРАДИЦІЇ	424
Троян С.С. НІМЕЧЧИНА НА ШЛЯХАХ «СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ»: АДМІРАЛ А. ФОН ТІРПІЦ І ПРОГРАМА БУДІВНИЦТВА ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКОГО ФЛОТУ	444
Василюк А.В. СПІЛКИ У ПРАЗІ В 1890-1910 РОКАХ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТВОРЕННЯ МІЖЕТНІЧНОГО КЛІМАТУ	454
Бунечко С. М. АГРАРНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ В ПОЛЬЩІ 1930-Х РР. КРИЗЬ ПРИЗМУ ЇЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ	464
Луцик Г. РОЛЬ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПАРТІЇ СЛОВАЧЧИНИ У СТАНОВЛЕННІ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ (1945-1948 РОКИ).....	476
Субот О.А. ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ У ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ 1948 – 1954 РР. «СПРАВА СЛАНСЬКОГО».....	497
Філіпчук І.В. РОЛЬ ЧАСОПISУ «LITERARNI LISTY» У ФОРМУВАННІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ 60-Х РОКІВ ХХ СТ.....	517
Віруцька С.В. БОЛГАРІЯ І «ПРАЗЬКА ВЕСНА» 1968 РОКУ	521

Жулканич Н., Безега Т.
ОСОБЛИВОСТІ АГРАРНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ
В РУМУНІЇ (80-90-і рр. ХХст.)..... 532

Санжаревський О.І.
ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ ВЗАЄМИН
РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ З КРАЇНАМИ БАЛТІЇ
В 90-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ..... 541

ПРОБЛЕМИ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА ІСТОРІОГРАФІЇ

Савчук П.О.
НАУКОВА ШКОЛА
«ІСТОРІЯ СЛОВ'ЯНСЬКИХ НАРОДІВ»..... 550

Грипич С.Н.
ПОСТАТЬ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
У КОНТЕКСТІ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ
ТА КНИЖКОВОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ..... 561

Деміроглу Х.
ІСТОРІЧНІ МАТЕРІАЛИ ПРО ВОЛЗЬКИХ БУЛГАР..... 570

Синяк І.Л.
ФОРМУЛЯРИ ВИКОНАВЧОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ
ВІЙСЬКА ЗАПОРОЗЬКОГО НИЗОВОГО
В ДОБУ НОВОЇ СІЧІ..... 588

Постоловський Р.М.
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ
НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНИХ ТРАДИЦІЙ У
ДЕРЖАВОТВОРЕННІ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ..... 599

Казначеева Л.М.
ДЖЕРЕЛА ДО ВИВЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
ВОЛИНСЬКОГО ДВОРЯНСЬКОГО ЗІБРАННЯ..... 635

Троян П.С.
АНГЛО-АМЕРИКАНСЬКА ІСТОРІОГРАФІЯ
НІМЕЦЬКОГО КОЛОНІАЛІЗМУ..... 644

Кузьменко Л.І. ЛИСТУВАННЯ ВАСИЛЯ ДОМАНИЦЬКОГО ЯК ДЖЕРЕЛО ДЛЯ РЕКОНСТРУКЦІЇ ЙОГО СТОСУНКІВ З РОДИНОЮ	649
Шатрова М.Б. ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ УКРАЇНИ В ГАЛУЗІ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА КІНЦЯ ХІХ — 30-Х РР. ХХ СТОЛІТТЯ: ІСТОРІОГРАФІЯ ПИТАННЯ.....	661
Багрій Т.М. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ЗМІНИ ЧЕХОСЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ (1918 – 1938 РР.) У СУЧАСНИХ ІСТОРІОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ ЧЕХІЇ.....	672
Підберезних І.Є. ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ США У ДАЛЕКОСХІДНОМУ РЕГІОНІ (1945-1991 роки): ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИЙ АНАЛІЗ.....	683
Хмельницький Б. І. СУСПІЛЬНО ЗОРІЄНТОВАНІ ДОКУМЕНТИ ІЄРАРХІЇ РИМО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В УКРАЇНІ.....	702
Заглинська Л.В. ФІЛОСОФІЯ ЕКОНОМІКИ: ЕВОЛЮЦІЯ КОНЦЕПЦІЙ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ	710
Трачук Л. НАУКОВА РОЗРОБКА ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕХНІКИ В БІБЛІОГРАФІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ В ІСТОРИЧНОМУ РОЗРІЗІ	719
Остапчук Ю.А. ІСТОРІОГРАФІЯ ВИЗНАЧЕННЯ ТРАДИЦІЙНИХ БІБЛІОТЕЧНИХ КАТАЛОГІВ.....	733
Полянський О. БИТВИ ЗА ІСТОРІЮ УКРАЇНИ: ВІД ПОСТМОДЕРНІСТСЬКИХ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ ДО ПРЯМОЇ УКРАЇНОФОБІЇ	744
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	770

Наукове видання

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

Наукові записки

Рівненського державного гуманітарного університету

Збірник наукових праць

Випуск 21

Відповідальний за підготовку збірника до видання – *С. С. Троян*

Технічне редагування – *колектив філологів кафедри методики викладання культури української мови РДГУ*

Комп'ютерна верстка – *О. Ю. Третьяк, В. Б. Самсонюк*

Обкладинка – *Г. В. Волохов*

Фото – *В. Ю. Ричко*

Підписано до друку 10.06.2011 р.

Формат 60x84¹/₁₆. Папір офсет. Друк різнографічний.

Гарнітура Times New Roman. Ум. друк. арк. 42,3.

Тираж 300. Зам. №105/1

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Збірник наукових праць Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 21. – Рівне: О.Зень, 2011. – 781с.

ISBN 978-617-601-015-9

Видавець О.Зень
Свідоцтво РВ №26 від 6 квітня 2004 р.
пр.Кн.Романа, 9/24, м.Рівне, 33022
тел.: 0-362-24-45-09; 0-67-36-40-727
E-mail: olegzen@ukr.net

Віддруковано засобами різнографічного друку
Друк: ПП І. О. Самборський
вул. Толстого, 3, м. Рівне, 33028
тел.: 0-362-22-41-20